

Dr. Kovács Bálint* – Dr. Nemessányi Zoltán**

A KÖZÖSSÉGI JOG IDŐKÖZI KÉRDÉSEI AZ ÚJ TAGÁLLAMOK JOGALKALMAZÁSÁBAN

A magyar bíróságok közül elsőként a Szombathelyi Városi Bíróság intézett előzetes döntéshozatali kérelmet az EK-szerződés 234. cikke alapján az Európai Bírósághoz¹. A végzés több polgári jogi és közösségi jogi kérdést is felvetett. Egyrészt arra vonatkozóan kért értelmezést a magyar bíró, hogy az adott közösségi irányelv (a 93/13/EGK irányelv) fényében hogyan kell értelmezni a magyar Polgári Törvénykönyvnek a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó szabályait. Másrészt felvetette a közösségi jog időbeli hatályának általános kérdését az új tagállamokban. Alkalmazható-e egy közösségi norma a csatlakozás előtt keletkezett, de a csatlakozáskor még nem lezárult jogviszonyra? Mennyiben más a megítélés, ha a közösségi jogszabályt az adott tagállam már a csatlakozást megelőzően, de a jogviszony keletkezése előtt – akár a Társulási Megállapodás alapján, akár attól függetlenül – átvette belső jogrendszerébe? Nyilvánvaló, hogy ezen általános közösségi jogi dilemmák az elkövetkező évek magyar joggyakorlatában mindennapi problémaként jelentkeznek. Sőt, Bulgária és Románia 2007. január 1-i csatlakozásával immár ezen tagállamok jogász-társadalmára is határozott választ igénylő gyakorlati kérdésként bukkanhatnak fel.

Jelen tanulmány keretében szerzők kizárólag ezekkel a közösségi jogi foglalkoznak. Ezt a korlátozást az is indokolja, hogy a magyar Ország-

gyűlés 2005. december 19-i ülésén elfogadta a Ptk. tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó szabályait átfogóan, az Európai Bíróság korábbi értelmezéseinek megfelelően módosító 2006. évi III. törvényt. A felvetett közösségi jogi dilemmákról való további gondolkodást szerzők annak ellenére indokoltnak tartják, hogy az Európai Bíróság 2006. január 10-én hozott ítéletében hatáskörének hiányát állapította meg és ezért – feltűnően rövid indokolással – megválaszolatlanul hagyta a szombathelyi végzés által felvetett, az új tagállamok jogásza számára különösen lényeges elméleti kérdéseket.

Az eredeti ügy tényállása

Az alapeljárás tárgyát képező szerződést a peres felek 2002. január 10-én kötötték, a keresetet pedig szintén még Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása (2004. május 1.) előtt nyújtották be. A magyar bíróság előtt folyamatban lévő eljárás során merült fel, hogy a szerződés tisztességtelen szerződési feltételeket tartalmaz. A tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó szabályozást a magyar jogban a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 1997. évi CXLIX. törvénnyel módosított 209. §-a tartalmazta, amely törvény a (még a csatlakozás előtti) magyar jogharmonizációs tevékenység keretében került megalkotásra. Ez a törvény kísérelte meg (2004. május 1. előtt)

* bírósági fogalmazó, Szombathelyi Városi Bíróság

** egyetemi adjunktus, PTE ÁJK

1 A Szombathelyi Városi Bíróság végzése 2004. június 10-én kelt. Szerzők köszönetet mondanak Dr. Laky Ferencnek, a Vas Megyei Bíróság elnökének, Dr. Szabó Sándornak, a Szombathelyi Városi Bíróság elnökének, valamint Dr. Szabó Péternek a Szombathelyi Városi Bíróság bírójának, hogy lehetővé tették az ügy körülményeinek megismerését.

átültetni a Tanács 93/13/EGK irányelvét (a továbbiakban: az irányelv, vagy a 93/13/EGK irányelv), amelynek az volt a célja, hogy közelítse a tagállamoknak az olyan jogi és igazgatási előírásait, amelyek vállalkozások és fogyasztók között kötött szerződésekből tisztességtelen feltételekre vonatkoznak.

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás (a továbbiakban: Társulási Megállapodás) – amely 1994. február 1. napján lépett hatályba – 68. cikke szerinti magyar jogközelítési kötelezettségnek kívánt tehát eleget tenni az 1997. évi CXLIX. törvény, amely 1998. március 1. napjától kezdődő hatállyal, a hatálybalépést követően kötött szerződésekre vonatkozóan a fokozottabb fogyasztóvédelem érdekében módosította a Ptk. 209. §-át. Vékás Lajos a szabályozás ellentmondásosságára több alkalommal rámutatott az irányelv átültetését követően², a jogalkalmazás számára azonban a probléma csak a csatlakozást követően jelentkezett. A Szombathelyi Városi Bíróság előtt folyamatban lévő ügyben a közösségi jog magyarországi időbeli hatályára vonatkozó (szám szerint harmadik) kérdése a következőképpen szólt: „A közösségi jog alkalmazása szempontjából van-e bármiféle relevanciája annak, hogy az alapul fekvő jogvita a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően, de az irányelvnek a belső jogba történő átültetését követően keletkezett?”

Az Európai Bíróság döntése és az általa hivatkozott korábbi ítélet

Az Európai Bíróság ítéletében megállapította hatáskörének hiányát, így nem válaszolta meg a Szombathelyi Városi Bíróság által feltett kérdéseket. Álláspontja szerint egy irányelv értelmezésére – kizárólag egy új tagállamnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásától kezdődő

alkalmazása vonatkozásában – rendelkezik hatáskörrel³. Az alapügy tényállása a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történt csatlakozása „előtti”, így az Európai Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel az irányelv értelmezésére⁴. Ezt a megállapítást a bíróság az Andersson és Wakeras-Andersson ügyben kimondott jogtételekre alapította.

Az Európai Bíróság által hivatkozott Andersson és Wakeras-Andersson ügyben⁵ hozott ítélet tényállása Svédország csatlakozása előtt, azonban az 1992. május 2-án aláírt EGT-egyezmény hatálybalépése után keletkezett. Az EGT-egyezmény 7. cikke szerint az egyezmény mellékletében hivatkozott közösségi jogi aktusok a szerződő államok jogrendszerének részévé válnak, illetve át kell ültetni azokat a nemzeti jogrendszerbe. Az egyezmény melléklete pedig hivatkozott a munkáltató fizetéseképtelensége esetén a munkavállalók védelméről szóló – Francovich-ítéletből jól ismert – 80/987/EGK irányelvre.

Az ügy felpereseinek munkaadója 1994-ben vált fizetéseképtelenné, a felszámoló azonban a svéd törvények alapján elutasította bérkövetelésüket. Ezt követően kártérítési keresetet indítottak a svéd állam ellen, arra hivatkozással, hogy az nem megfelelően ültette át az irányelv szabályait. A svéd bíróság Svédország csatlakozását követően fordult az Európai Bírósághoz az EGT-egyezmény és a 80/987/EGK irányelv értelmezését kérve.

Az Európai Bíróság ítéletében korábbi joggyakorlatára hivatkozással emlékeztetett arra, hogy az EGT-egyezmény a közösség intézménye által hozott aktusnak minősül az előzetes döntéshozatal szempontjából; az egyezmény hatálybalépésétől kezdődően a közösségi jogrendszer integráns részévé vált, ezért az Európai Bíróság hatásköre kiterjed az egyezmény értelmezésére. Az Európai Bíróság tehát alapvetően jogosult előzetes döntést adni az egyezményre vonatkozó kérdésekre⁶. Ez az értelmezési hatáskör azonban az Európai Bíróság szerint csak a „közösségre tekintettel” áll

2 Lásd: Vékás Lajos: Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. In: Európai Közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban. (szerkesztette: Vékás Lajos). Budapest, 2001. 47.old.

3 Lásd: Az Európai Bíróság C-302/04 sz. Ynos Kft. v Varga János ügyben 2006. január 10-én hozott előzetes döntésének (-a továbbiakban: Ynos-ítélet) 36. pontját

4 Lásd az Ynos-ítélet 37. pontját

5 Lásd: Az Európai Bíróság C-321/97 sz. Ulla Brith Andersson és Susanne Wakeras-Andersson v Svéd Állam ügyben 1999. június 15-én hozott előzetes döntését (a továbbiakban: Andersson-ítélet)

6 Lásd az Andersson-ítélet 26-27. pontjait.

fenn, ezért nem jogosult az EFTA-államok vonatkozásában értelmezni az egyezményt⁷. Sőt: az, hogy az érintett EFTA-állam később az Európai Unió tagállamává vált, és így a kérdést már egy tagállam bírósága tette fel, nem eredményezheti, hogy az Európai Bíróságnak az EGT-egyezmény értelmezésére vonatkozó hatásköre kiterjedjen olyan tényállásokra, amelyek „nem tartoznak a közösségi jogrendszer hatálya alá”⁸.

Indokolásként az Andersson-ítéletben az Európai Bíróság mindössze annyit szögezett le, hogy hatásköre az egyezmény – mint a közösségi jog integráns része – értelmezésére, az egyezmény új tagállamokban történő, a csatlakozástól kezdődő alkalmazása vonatkozásában fennáll⁹.

A szombathelyi bíróság előzetes döntéshozatali kérelmére született ítéletben is ez az utóbbi bonyolult megfogalmazású mondat szolgál az elutasító döntés indokául – egyetlen apróknak tűnő eltéréssel. Az Ynos-ítéletben szintén szereplő mondat lényegében egyedül a „kizárólag” szó használatában tér el az Andersson-ítélet megfogalmazásától: a felhívott korábbi jogtétel szövegébe az új előzetes döntés meghozatalakor beszúrták a „kizárólag” szócskát¹⁰. Annak ellenére, hogy az Andersson-ítélet megszüvegezéséből ugyancsak az tűnik ki, hogy az Európai Bíróságnak csak („kizárólag”) az egyezmény új tagállamokban történő, a csatlakozástól kezdődő alkalmazása vonatkozásában áll fenn az értelmezési hatásköre, ezt a megszorítást az Andersson-ítéletben még *expressis verbis* nem alkalmazta a luxemburgi testület. Az Andersson-ítélet szövege tehát hagyott némi teret eltérő interpretációnak, az Ynos-ítélet viszont nem.

Szerzők álláspontja szerint a magyar jogirodalomban többek által dicsért¹¹ első magyar előzetes döntéshozatali kérelem részletesebb, bővebb indokolást érdemelt volna. Különösen azért, mert az Európai Bíróság 2005. január 10-én hozott ítéletével alig-alig segítette elő a „csat-

lakozáson áthúzódó” jogviszonyok bonyolult – és az újonnan taggá vált államok számára különösen fontos – közösségi jogi problémáinak megértését.

Tizzano főtanácsnok 2005. szeptember 22-én ismertetett véleményének¹² túlnyomó része – megelőlegezve az Európai Bíróság döntését – az előzetes döntéshozatali kérelem megengedhetőségével, tehát az Európai Bíróság hatáskörével, pontosabban annak hiányával foglalkozott¹³. Tizzano álláspontját azonban több érveléssel és korábbi döntéssel is alátámasztotta mint végül az ügyben született ítélet. Ezért tartották szerzők indokoltnak, hogy a Tizzano által felvetett és részben az Európai Bíróság ítéletében is jelzett témákat részletesebben is elemezzék.

A közösségi jog időközi vonatkozásairól: a visszaható hatály és az azonnali hatály kérdése

Tizzano kifejtette, hogy az Európai Bíróságnak a kérdések megválaszolására nincsen hatásköre¹⁴, és ezen véleményét több indokkal is alátámasztotta. A közösségi jog alkalmazhatósága kapcsán elsőként az a kérdés merült fel, hogy vajon alkalmazni kell-e a 93/13/EGK irányelv szabályait egy olyan tényállásra, amelyben szereplő szerződést 2002. január 10-én, tehát jóval Magyarországnak az Európai Unióhoz történő csatlakozása előtt, azonban az irányelvnek a Társulási Megállapodáson alapuló átültetése (1997) után kötötték. Tizzano rámutatott, hogy a Csatlakozási Szerződés 2. cikke szerint az eredeti szerződések rendelkezései és az intézmények által elfogadott jogi aktusok csak a „csatlakozás időpontjától kezdődően” kötelezőek az új tagállamok számára, illetve „alkalmazandók ezekben az államokban”. A Csatlakozási Szerződés 53. cikke szerint pedig Magyarországot csak a csatlakozás időpontjától

7 Lásd az Andersson-ítélet 28. pontját.

8 Lásd az Andersson-ítélet 30. pontját.

9 Lásd az Andersson-ítélet 31. pontját.

10 Az Ynos-ítélet német és angol nyelvű szövegvariánsai is tartalmazzák a „kizárólag” kifejezésnek megfelelő terminust (*ausschließlich, only*).

11 Lásd: Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt. In: Európai jog 2004. évi 6. szám. 9. old., és Kecskés László: EU-jog és jogharmonizáció. Bővített, második kiadás. Budapest, 2005. 800. old.

12 Antonio Tizzano főtanácsnok indítványa a C-302/04 Ynos Kft v Varga János ügyben. Az ismertetés napja: 2005. szeptember 22.

13 Az indítvány jogi értékelést tartalmazó része 50 pontból áll, amelyből 40 az Európai Bíróság hatáskörével foglalkozik, és csupán 10 tér ki az előzetes döntéshozatalra utalt kérdések érdemi megválaszolására.

14 Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 70. pontját.

kezdve kell az irányelvek címzettjének tekinteni, az 54. cikk értelmében pedig Magyarország hatályba lépteti azokat az intézkedéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az irányelvek és határozatok rendelkezéseinek a csatlakozás napjától megfeleljenek¹⁵. Az egyes tagállamok, így az osztrák és a spanyol kormány által ellenérvként felhozott Társulási Megállapodás 67. és 68. cikkei Tizzano álláspontja szerint nem az irányelv végrehajtására kötelezték Magyarországot a csatlakozási okmányban világosan rögzített időpont előtt, hanem csupán arra, hogy „amennyire lehetséges”, jogszabályait „közelítse” a Közösség jogszabályaihoz, oly módon, hogy lehetővé váljon „Magyarországnak a Közösségbe történő gazdasági integrációja” és jövőbeni csatlakozása¹⁶.

Tizzano főtanácsnok véleménye alapján az az elméleti kérdés merült fel, hogy ha egy irányelv egy újonnan csatlakozó tagállamban a csatlakozással válik alkalmazhatóvá és hatályossá, akkor lehet-e a közösségi jognak visszaható hatálya olyan jogviszonyok tekintetében, amelyek a tagállamnak az EU-hoz való csatlakozását megelőzően keletkeztek, de a csatlakozáskor még nem zárultak le.

Az Európai Bíróság ítélkezési tevékenysége során többször foglalkozott a közösségi jog visszaható hatályának kérdésével. Először 1978-ban a Racke¹⁷, majd a Decker¹⁸ ügyekben mondta ki a jogbiztonság elvére hivatkozva a közösségi jog visszaható hatályának tilalmát. A Racke ügyben rámutatott, hogy csak abban a kivételes esetben fogadható el egy európai norma visszaható hatálya, ha a jogszabályban elérni kívánt cél, illetve a jogszabály címzettjeinek jogos érdeke azt megkívánja. A Bauche¹⁹ ügyben hozott ítéletben a bíróság leszögezte, hogy a visszaható hatály tilalma a közösségi jog általánosan elfogadott elve, melytől csak kifejezett jogszabályi rendelkezés térhet el²⁰.

A visszaható hatály tilalmának elvi deklarációja mellett azonban az is nyomon követhető az

Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában, hogy számos jogértelmezési nehézséget vet fel e tilalom alkalmazása, különösen azokban az esetekben, amikor a közösségi jogszabály hatálya a hatályba lépést megelőzően létrejött, de a hatálybalépésig le nem zárult jogviszonyokat érinti. Ilyenkor az a kérdés, hogy a csatlakozást megelőzően hatályban lévő nemzeti szabályok, vagy a csatlakozással hatályba lépő, új közösségi szabályok kerüljenek alkalmazásra. Úgy tűnik, hogy az Európai Bíróság a Német Szövetségi Alkotmánybíróság visszaható hatályra vonatkozó elméletét alapul véve nem minden esetben ragaszkodik mereven a visszaható hatály tilalmának elvéhez és számos esetben vizsgálta az európai jog „időközi” vonatkozásait, így a közösségi jog visszaható hatályát, valamint az ún. azonnali hatály jelenségét. A német alkotmánybíróság elvi különbséget tesz a valódi visszaható hatály (echte Rückwirkung) és az úgynevezett kvázi-visszaható hatály (unechte, retrospektive Rückwirkung) esetei között, ez utóbbit egyes esetekben azonnali hatályként (Sofortwirkung) említve. A német doktrína a valódi visszaható hatály körébe azokat az eseteket sorolja, amelyekben a jogszabályt a hatálybalépése előtt lezárt jogviszonyokra is alkalmazni kell, a kvázi-visszaható hatály fogalmkörébe pedig olyan eseteket sorol, ahol a jogszabályt a hatálybalépése előtt keletkezett, de még le nem zárult jogviszonyokra kell és lehet alkalmazni. Az azonnali hatály elve a kvázi-visszaható hatály jelenségének más irányú megközelítése: azt fejezi ki, hogy egy új jogszabályt a hatálybalépésének időpontjától alkalmazni kell, tekintet nélkül arra, hogy a jogszabállyal érintett jogviszonyok lezárultak-e. Azok a jogszabályok tehát, amelyeknek azonnali hatályuk van, olyan jogviszonyok esetén, amelyek a jogszabály hatálybalépését megelőzően keletkeztek, de a hatálybalépésig nem zárultak le, egyszersmind kvázi-visszaható hatállyal is bírnak.

15 Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 42. pontját.

16 Lásd: Tizzano főtanácsnok indítványának 44. pontját.

17 Lásd: Az Európai Bíróság 98/78 sz. Racke v. Hapzollamt Mainz ügyben 1979. január 25-én hozott előzetes döntésének a 20. pontját.

18 Lásd: Az Európai Bíróság 99/78 sz. Weingut Gustav Decker KG v. Hapzollamt Landau ügyben 1979. január 25-én hozott előzetes döntésének a 8. pontját.

19 Lásd: Az Európai Bíróság 96/77 sz. SA Ancienne Maison Marcel Bauche and SARL Francois Delquignies v. Administration des Douanes ügyben 1978. február 15-én hozott előzetes döntésének a 48. pontját.

20 A Kolpinghuis ügyben az előbbiekhöz hasonlóan rögzítette az Európai Bíróság, hogy a visszaható hatály tilalmának elve a közösségi jog általánosan elismert elve. Lásd: Az Európai Bíróság 80/86 sz. Kolpinghuis Nijmegen Bv elleni büntetőügyben 1987. október 8-án hozott előzetes döntésének a 13. pontját.

Az Európai Bíróság a Data Delecta²¹ valamint a Saldanha ügyekben²² a svéd, illetve az osztrák polgári perrendtartásról szóló jogszabályok azon rendelkezését vizsgálta, amely megkövetelte más tagállamban állandó lakóhellyel rendelkező személytől, illetve más tagállam területén bejegyzett jogi személytől perköltségbiztosíték lerovását.

A Data Delecta ügyben az előzetes döntést kérő svéd Legfelsőbb Bíróság mint másodfokú bíróság járt el. A svéd elsőfokú bíróság előtt az ügy azonban még Svédország Európai Unióhoz történt csatlakozását megelőzően indult. La Pergola főtanácsnok álláspontja szerint egy olyan ügyben, melyben az elsőfokú eljárás még a csatlakozást megelőzően indult, nincs relevanciája a közösségi jognak, így véleményében az Európai Bíróság hatáskörének hiányát javasolta megállapítani. Az Európai Bíróság a főtanácsnok véleményét nem fogadta el, és megállapította saját hatáskörét az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására. Érdemi válaszában ugyan külön nem tért ki a közösségi jog időközi vonatkozásaira, a visszaható és az azonnali hatály kérdéseire, leszögezte azonban, hogy nem lehet az EK-szerződés 12. cikke szerint diszkriminatív módon megkövetelni más tagállam állampolgáráról, hogy perköltségbiztosítékot rójon le.

A Saldanha ügyben az Európai Bíróság már vizsgálta az „időközi” kérdéseket és úgy ítélte meg, hogy függetlenül attól, hogy az alapeljárában vizsgált jogvita az Osztrák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történt csatlakozását megelőzően keletkezett, az EK szerződés akkori 12. cikke – amely tiltja az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést – alkalmazandó a csatlakozást megelőzően keletkezett „helyzetek” jövőbeli joghatásai tekintetében. Az Európai Bíróság határozatában megállapította, hogy az EK-szerződés 12. cikke egy új tagállam csatlakozásakor azonnal alkalmazható, olyan polgári perekben is, amelyek a csatlakozást megelőzően indultak. A csatlakozás pillanatától tehát az újonnan csatlakozó tagállamok eljárási törvé-

nyeinek alkalmazása sem vezethet állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetéshez. A Saldanha ügyben tehát az Európai Bíróság a csatlakozáskor még fennálló jogviszony várható hatásaira tekintettel látta megengedhetőnek a közösségi jog alkalmazását.

A Konle²³ ügyben szintén felmerült az európai jog azonnali alkalmazhatóságának kérdése. Konle úr német állampolgár volt, aki az Osztrák Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően földet vásárolt árverésen Ausztriában. Ausztria csatlakozását megelőzően a külföldiek földhasználatához közigazgatási engedélyre volt szükség. Konle úr ilyen használati engedélyt nem kapott. Ausztria csatlakozását követően eljárást indított a használati engedély megtagadásáról rendelkező közigazgatási határozat megtámadása iránt, valamint jogharmonizációs kötelezettség megsértése miatt kártérítési pert indított az Osztrák Köztársasággal szemben. A kártérítési perben az osztrák bíróság annak előzetes értelmezését kérte az Európai Bíróságtól, hogy az osztrák jog közigazgatási engedélyezési eljárást előíró rendelkezése megfelel-e az EK-szerződés 12. cikkében foglalt diszkrimináció-tilalmat előíró követelménynek. Az Európai Bíróság határozatában kifejtette, hogy bár a tulajdonszerzés és a használatbavételt megtagadó közigazgatási határozat is Ausztria csatlakozását megelőzően jött létre, mégis, miután a jogviszonyból fakadó jogvita a csatlakozásig nem zárult le, a közösségi jog azonnali alkalmazhatóságából következően az EK-szerződés 12. cikkében foglalt diszkrimináció-tilalmat az osztrák jogalkalmazónak figyelembe kell vennie.

Hasonló megállapításra jutott a bíróság a Konle üggyhez kapcsolódó Beck és Bergdorf²⁴ ügyekben is. A Konle üggyel összefüggésben itt az volt a kérdés, hogy a használatbavételt engedélyező közigazgatási hatóságnak volt-e jogsultsága a tulajdonszerzést megakadályozni. Az előzetes döntéshozatali eljárásban az Osztrák Köztársaság és a Bizottság véleményében egy-

21 Lásd: Az Európai Bíróság C-43/95. sz. Data Delecta Aktiebolag és Ronny Forsberg v. MSL Dynamics Ltd. ügyben 1996. szeptember 26-án hozott előzetes döntését.

22 Lásd: Az Európai Bíróság C-122/96. sz. Stephen Austin Saldanha és MTS Securities Corporation v. Hiross Holding AG ügyében 1997. október 2-án hozott előzetes döntését.

23 Lásd: Az Európai Bíróság C-302/97 sz. Klaus Konle v. Republic Österreich ügyben 1999. június 1-én hozott előzetes döntésének 2. pontját.

24 Lásd: Az Európai Bíróság C-355/97 sz. Landesgrundverkehrsreferent der Tiroler Landesregierung v. Beck Liegenschaftsverwaltungsgesellschaft mbH and Bergdorf Wohnbau GmbH ügyben 1999. szeptember 7-én hozott előzetes döntésének 16-17. pontját.

aránt úgy foglalt állást, hogy ebben az esetben a közösségi jog alkalmazásának nincs helye, tekintettel arra, hogy a csatlakozást megelőzően teljesen lezárult jogviszonyok esetén a csatlakozást követően indult eljárásban nincs helye a közösségi jog alkalmazásának. Az Európai Bíróság annak ellenére, hogy lezárult jogviszonyokat érintett az ügy, megállapította hatáskörét az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására és érdemi döntésében a Konle ügy konklúzióját megismételve a közösségi jog alkalmazhatósága mellett foglalt állást. Hatáskörének megállapításával kapcsolatban arra is felhívta a figyelmet, hogy az újként csatlakozó tagállamok – előzetes döntéshozatali kérelmeikben – mindig kiemelt figyelmet fordítanak a közösségi jog „időközi kérdéseire”, így ennek elvi tisztázása is szükségessé teszi az eljárás lefolytatását.

A Európai Bíróság fenti döntéseiből az látszik körvonalazódni, hogy a német alkotmánybíróság visszaható hatály-tana ugyan hatással van a bíróság döntéseire, ugyanakkor nem alakult ki egységes doktrínája annak, hogy ha egy jogviszony a tagállam csatlakozását megelőzően jön létre, de nem zárul le a csatlakozásig, akkor milyen feltételek és körülmények esetén állapítja meg az Európai Bíróság a közösségi jog alkalmazhatóságát. A luxemburgi testület döntően diszkrimináció tilomra ütköző tényállások esetén vizsgálta a közösségi jog azonnali hatályát. Ezekben az esetekben közös az, hogy a közösségi jog azonnali hatályának alkalmazása eljárásjogi kérdés formájában merült fel, így függetlenül attól, hogy az anyagi jogi jogviszony a csatlakozás előtt jött létre, a közösségi jog alkalmazhatósága mellett döntött a bíróság arra hivatkozással, hogy a csatlakozás pillanatától a nemzeti bíróság eljárása nem ütközhet a közösség diszkrimináció tilalmi elvébe²⁵. A közösségi jog új tagállamokra vonatkozó azonnali hatályáról rendkívül alapos tanulmányt közlő Kaleda arra hívja fel a figyelmet, hogy nem feltétlenül helyes az, ha „fennálló” jogviszonyok esetén az Európai Bíróság a közösségi jog kvázi-visszaható hatályát tisztán eljárásjogi szempontból tekinti megengedhetőnek, figyelmen kívül hagyva az alapul fekvő anyagi jogi jogviszonyt²⁶.

A visszaható hatály, illetve a kvázi-visszaható hatály megállapításakor a bíróságnak mindig azt a kérdést kell vizsgálnia, hogy a jogviszony a jogszabály hatálybalépésekor még fennáll-e vagy teljesen lezárult. Ez különösen akkor jelent nehézséget, ha egy jogviszony létrejöttére, módosulására és megszűnésére vezető jogi tények időben eltérően jelentkeznek. A Német Szövetségi Alkotmánybíróság például rámutatott, hogy az adójogi jogviszonyok az adóév végével válnak befejezetté. Következésképpen egy adóév közepén hatályba lépő új jogszabálynak nem lehet valódi visszaható hatálya a folyamatban lévő adóév vonatkozásában²⁷. Hasonlóan nehéz megállapítani egy jogviszony lezárultságát, ha az alapul fekvő jogviszony polgári jogi, szerződési jogi jogviszony. Az ugyanis a nemzeti jogra tartozó dogmatikai kérdés, hogy mikor tekint egy polgári jogi jogviszonyt lezárultnak. Tagállamonként eltérő lehet annak a megítélése, hogy egy szerződéses jogviszony a szerződés nem vagy nem szerződésszerű teljesítése esetén megszűnik és esetleg valamilyen új, szankcionáló jogviszony jön létre, vagy az eredeti jogviszony nem szűnik meg. Ez a kérdés a polgári jogban az alanyi jogok elméletével és az igény fogalmával áll összefüggésben, ami egyrészt nemzeti jogi kérdés, másrészt meglehetősen távol esik a közösségi jog azonnali hatályának gondolatától.

Az Európai Bíróság a Stefan²⁸ ügyben egy „fennálló” szerződéses jogviszony esetében vizsgálta a közösségi jog visszaható-, illetve azonnali hatályát. Az ügy tényállása szerint 1991-ben – tehát Ausztria csatlakozása előtt – a Westdeutsche Landesbank által nyújtott hitel fedezetéül egy bécsi ingatlant adtak zálogba, melynek értékét német márkában állapították meg. Az osztrák szabályok szerint az így, külföldi valutában megállapított értékkel kötött zálogszerződés érvénytelen. Miután a kötelezett nem tett eleget fizetési kötelezettségének, a Westdeutsche Landesbank polgári pert indított – Ausztria csatlakozását követően – a zálogjog érvényesítése érdekében. Az ügy anyagi jogi kérdése az volt, hogy érvényesen jött-e létre a

25 Lásd: S. L. Kaleda: Immediate Effect of Community Law in New Member States: Is there a Place for Consistent Doctrine? In: European Law Journal. Vol.10, No.1, January 2004. 110.old.

26 Lásd: Kaleda: i.m. 112.old.

27 Lásd: Kaleda: i.m. 103. old.

28 Lásd: Az Európai Bíróság C-464/98 sz. Westdeutsche Landesbank Girozentrale v. Friedrich Stefan ügyben 2001. január 11-én hozott előzetes döntésének 3-5. pontját.

zálogszerződés, illetve az eredetileg a nemzeti jog alapján hibásan létrejött szerződést orvosolja-e a közösségi jog hatálybalépése. Az Európai Bíróságnak ehhez kapcsolódóan azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy sérti-e a közösségi jogot az az osztrák szabály, amely érvénytelennek nyilvánítja az olyan szerződési kikötéseket, amelyek más állam valutájában állapítják meg a zálogjog értékét. Az ügy érdeméről alkotott válaszában sommásan leszögezte, hogy a kérdést korábban már a Trummer és Mayer²⁹ ügyben megválaszolta, miszerint sérti a közösségi jogot az ilyen jogszabályi előírás.

A közösségi jog időbeli vonatkozásai kapcsán Léger főtanácsnok arra mutatott rá, hogy nem alkalmazható a közösségi jog egy olyan szerződési jogi jogviszony tekintetében, amely Ausztria csatlakozását megelőzően jött létre. A főtanácsnok hangsúlyozta, hogy ha a szerződés nem minősült volna már korábban érvénytelennek, akkor még mindig érvényben lenne, következésképpen a csatlakozás pillanatától kezdve alkalmazni kellene rá a közösségi jogot. Az Európai Bíróság döntésében elfogadta a főtanácsnok érvelését és azt állapította meg, hogy a közösségi jog hatálybalépése egy tagállamban csak akkor orvosolhatja visszamenőlegesen a szerződés érvénytelenségét, ha a szerződés a belső jog alapján jogi jelentőséggel rendelkezik addig az időpontig, amíg a bíróság nem állapítja meg érvénytelenségét.

Úgy tűnik tehát, hogy az Európai Bíróság a szerződés biztonságának és a szerzett jogok védelmének elvére hivatkozással szerződési jogi jogviszonyok esetén csak kivételesen látja megengedhetőnek a közösségi jog azonnali hatályának figyelembe vételét. Léger főtanácsnok szerint a Stefan ügy is azt mutatja, hogy az Európai Bíróság általában kerüli az azonnali hatály elvének alkalmazását szerződéses jogviszonyokban, inkább az időközi magánjog tudománya által „halasztó hatály”-ként említett elvet veszi figyelembe, amely szerint a szerződés megkötésekor hatályos jogot kell alkalmazni³⁰. Az Európai Bíróság döntése a Stefan ügyben ugyancsak arra enged következtetni, hogy a Saldanha ügyben kimondott tétel, miszerint a csatlakozáskor fen-

nálló jogviszony „jövőbeli várható joghatásai indokoltá tehetik a közösségi jog azonnali hatályának alkalmazását” szerződéses jogviszonyok esetén is vizsgálendő szempont.

Az Európai Bíróság fennálló szerződéses jogviszonyban alkalmazhatónak tartotta az azonnali hatály elvét a Pokrzeptowicz-Meyer³¹ ügyben is. Ebben az esetben az Európai Bíróság azt vizsgálta, hogy alkalmazható-e a munkavállalók – állampolgárságon alapuló – hátrányos megkülönböztetését tiltó közösségi rendelkezés egy olyan munkaszerződés kapcsán, melyet a közösségi jog hatályát megelőzően kötöttek. Jacobs főtanácsnok arra mutatott rá, hogy szerződéses jogviszonyok esetén a szerződés megkötésekor szabályokat kell alkalmazni, az új jogszabály azonnali hatálya akkor vehető figyelembe, ha az a szerződést kötő felek jogos érdekét nem sérti, és a jogviszonyból fakadó jövőbeli várakozások azt indokoltá teszik. Az Európai Bíróság osztotta a főtanácsnok álláspontját, de hozzátette, hogy a munkaszerződés speciális szerződési jogviszony, ahol nem lehet mereven a szerződéskötéskori jogot alkalmazni, tekintettel arra, hogy a szerződés hatálya alatt a feleket érintő jogok és kötelezettségek folyamatosan fakadnak a szerződésből, így a várható jövőbeli joghatásokra figyelemmel alkalmazható az újonnan hatályba lépő jogszabály.

A Szombathelyi Városi Bíróság előtt folyamatban volt ügyben az Európai Bíróságnak a közösségi jog alkalmazhatóságát érintően tulajdonképpen abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a jogvita alapját képező szerződéses jogviszony Magyarország csatlakozásakor „fennálló” jogviszony volt-e. A felek a szerződést 2002. január 10-én kötötték azzal, hogy a megbízás a benne foglalt ügylet teljesítéséig, illetve írásbeli visszavonásig, de legfeljebb a 2002. április 1-jei határidő lejártáig érvényes. Szerződésesség esetén egy jogviszony automatikusan nem szűnik meg – erre esetleg a szerződésesség következményeként megnyílt elállási jog gyakorlása útján kerülhet sor – a jogosultnak ilyenkor igénye keletkezik szerződésből fakadó jogának érvényesítésére. Nem tekinthető tehát lezárnak jogviszonynak – legfeljebb az elévülési határidő után – egy olyan szer-

29 Lásd: Az Európai Bíróság C-222/97 sz. Manfred Trummer v. Peter Meyer ügyben 1999. március 16-án hozott előzetes döntésének 30-34. pontját

30 Lásd: Kaleda: i.m. 115.old.

31 Lásd: Az Európai Bíróság C-162/00 sz. Land Nordrhein-Westfalen v. Beata Pokrzeptowicz-Meyer ügyben 2002. január 29-én hozott előzetes döntésének 52-53. pontját

ződés, amelyből származó valamely kötelezettséget nem teljesítettek. Az alanyi jog ilyenkor igényé alakul. Ugyanígy nem tekinthető lezárt jogviszonynak egy olyan szerződés sem, amely valamely, jogszabályban meghatározott érvénytelenségi okban szenved, mindaddig, amíg az érvénytelenség megállapításra nem kerül. Ez a kérdés egyébként felmerülhet a Stefan ügyben is, ahol az osztrák jogszabályok által meghatározott érvénytelenségi okban szenvedő szerződés teljesítése volt a kérdés. Jogviszony-elméleti szempontból a Stefan ügy megegyezik a Szombathelyi Városi Bíróság ügyével. Mindkét esetben szerződés teljesítésére irányuló kérelem áll szemben a szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló kérelemmel. A közösségi jog alkalmazhatóságát érintően az Európai Bíróságnak arról kellett állást foglalnia, hogy követi a Stefan ügyben kimondott tételét és azt vizsgálja, hogy van-e a szerződéses jogviszonynak a csatlakozást követő olyan – esetleg fogyasztóvédelmi – hatása, amely indokolhatja a közösségi jog alkalmazását, vagy ragaszkodik a „halasztó hatály”-elvéhez és a szerződés megkötésekor hatályos nemzeti jog alkalmazása mellett dönt.

A Dzodzi-elv alkalmazhatósága

Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint egy előzetes döntéshozatalra utaló kérelem akkor is elfogadható lehet, ha az alapeljárásban az értelmezni kért közösségi jogszabályokat személyi vagy anyagi hatályuk alapján nem lehet alkalmazni, csak olyan nemzeti jogszabályokat, amelyek csupán hivatkoznak a közösségi jogszabályokra, illetve megfelelnek azoknak³². Tiziano ugyanakkor jogirodalmi álláspontokhoz és más főtanácsnokok véleményéhez kapcsolódva éles kritikával illette ezt a joggyakorlatot.

Az említett elhíresült joggyakorlatot az 1990. október 18-án hozott Dzodzi-ítélet fémjelzi, holott

az a keveset emlegetett Thomasdüngrer-ítéletben³³ jelent meg először. Az elméleti kérdés a Dzodzi ügyben is az volt, mint a Szombathelyi Városi Bíróság előterjesztése kapcsán: van-e lehetőség előzetes döntést hozni olyan esetben, ahol az ügy kifejezetten kívül esik a közösségi jog hatókörén, és a tagállam szabályozási hatásköre megmarad, de a belső szabályozás valamilyen módon visszautal³⁴ a közösségi jogra³⁵? Ez a visszautalás azonban külsődleges, nem szükségszerű, és nem a közösségi jog végrehajtását, alkalmazását segíti elő. Milyen mértékű az Európai Bíróság hatásköre olyan ügyben, amelyben az értelmezett közösségi jogszabály legfeljebb a belső jog alkalmazásának feltételeit érinti, azt segíti elő?³⁶

Az Európai Bíróságnak a Dzodzi-ügyben egy olyan togoi állampolgár (Massam Dzodzi) belgiumi tartózkodási engedély iránti kérelme ügyében felmerült kérdések kapcsán kellett előzetes döntést adnia, akinek belga állampolgárságú férje még Togóban elhalálozott. A külföldiek beutazásáról, tartózkodásáról, letelepedéséről és kiutasításáról szóló belga törvény³⁷ 40. cikke a belga állampolgár harmadik államból származó házastársát a tagállami állampolgárokkal azonos elbánásban részesíti. Ezzel a törvényi szabállyal az előzetes döntést kérő bíróság szerint a belga törvényhozó – a „fordított diszkrimináció” elkerülése érdekében – ki akarta terjeszteni a közösségi előírásokból³⁸ fakadó (és a más tagállami állampolgárok által élvezett) előnyöket belga állampolgárok harmadik államból származó házastársaira is³⁹. A nemzeti jog tehát utalt a közösségi jogra, mintegy kiterjesztve annak hatályát. Annak ellenére, hogy mind a Bizottság, mind a belga kormány vitatták az Európai Bíróság hatáskörének fennállását (álláspontjuk szerint az adott ügy kizárólag a belső jogot érinti), a luxemburgi testület mégis hajlandó volt értelmezni a nemzeti jog által felhívott közösségi jogot. Az Európai Bíróság megállapította, hogy

32 Lásd az Európai Bíróság a C-297/88. és C-197/89. sz., Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyekben 1990. október 18-án hozott előzetes döntését (a továbbiakban: Dzodzi-ítélet)

33 Az Európai Bíróság a 166/84 sz. Thomasdüngrer v Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main ügyben 1985. szeptember 26-án hozott előzetes döntését.

34 A témával foglalkozó szakirodalom erre a visszautalásra a nemzetközi magánjogi renvoi kifejezést használja. Lásd: Craig, Paul – De Búrca, Gráinne: *The Evolution of EU Law*. Oxford, 1999. 219. old.

35 Lásd: Blutman László: *EU-jog a tárgyalóteremben*. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 117. old.

36 Craig, Paul – De Búrca, Gráinne: *EC-Law*. Oxford, 1997. 401. old., hivatkozva: Blutman László: *EU-jog a tárgyalóteremben*. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 117. old.

37 *Moniteur belge* 31.12.1980, 14584 old.

38 Így például a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló 1612/68/EGK rendelet.

39 Lásd a Dzodzi-ítélet 13. pontját.

sem az EK-szerződés előzetes döntéshozatalra vonatkozó⁴⁰ normaszövege, sem annak célja nem arra utal, hogy a Szerződés megalkotói ki akarták volna zárni az előzetes döntéshozatal köréből azokat a közösségi jogot speciálisan érintő eseteket, amelyekben a nemzeti jog közösségi jogi rendelkezésre utal annak érdekében, hogy meghatározza a tisztán belső tényállásra alkalmazandó előírásokat⁴¹. Sőt: a közösségi jogrendszerben nyilvánvaló érdek fűződik ahhoz, hogy minden közösségi jogi rendelkezést, függetlenül alkalmazhatóságának feltételeitől, egységesen értelmezzenek, hiszen ezáltal kerülhetők el a jövőbeli eltérő interpretációk⁴². Ettől az Európai Bíróság szerint abban az esetben lehet eltérni, ha vagy az nyilvánvaló, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás céltalan és a testületnek fiktív jogvitában kellene értelmezést adnia, vagy az, hogy az értelmezni kért közösségi jogi rendelkezés nem alkalmazható⁴³.

Amennyiben a nemzeti jog rendelkezései a közösségi jogot alkalmazhatónak nyilvánítják, az Európai Bíróság véleménye értelmében kizárólag a tagállami bíróság feladata ezen utalás terjedelmének a megítélése. Ha a nemzeti bíróság arra az álláspontra jut, hogy valamely közösségi jogi rendelkezés tartalma ezen utalás következtében egy tisztán belső, nemzeti tényállásra is alkalmazható, a korábbi joggyakorlatban kialakult feltételek fennállása mellett előzetes döntést kérhet az Európai Bíróságtól⁴⁴.

A szakirodalomban Dzodzi-elvnek⁴⁵ nevezett gondolattal kapcsolatban már annak tényleges megszületése előtt megfogalmazódtak fenntartások: először az ügyben eljáró Darmon főtanácsnok részéről. Ennek lényege az volt, hogy a

belső jog visszautalása a közösségi jogra független, sui generis aktus, amely magát a közösségi jogot nem érinti. Az előzetes döntéshozatali eljárást pedig el kell határolni attól az esettől, amikor a nemzeti bíróság előtt külföldi jog megállapítása végett szakértőt vesznek igénybe. Az Európai Bíróság nem játszhat szakértői szerepet a visszautalt közösségi jog tartalmának megállapításánál⁴⁶.

A Dzodzi-elv ugyanakkor több további ítéletben is megerősítést nyert⁴⁷, holott az eljáró főtanácsnokok kivétel nélkül ellene foglaltak állást. A Thomasdüngr ügyben Mancini főtanácsnok kifejtette, hogy bár az ügy első pillantásra a közösségi jog értelmezését veti fel, valóságban az Európai Bíróságnak olyan nemzeti jogszabályt kellene értelmeznie, amelybe felvették a közösségi jogi rendelkezéseket. Ezen folyamat eredményeként Mancini szerint a közösségi jogi rendelkezések elveszítenék kötelező erejüket⁴⁸.

További ellenérvként merült a Dzodzi-elv gondolati tartalmával szemben, hogy az Európai Bíróság a közösségi jogra visszautaló nemzeti jogszabályokat értelmező tevékenysége nem biztosítaná az egységes értelmezést a közösségi jog alkalmazási területén kívül. A Kleinwort Benson ügyben eljáró Tesauro főtanácsnok a Dzodzi-elvet a Code Napoleon (azaz a francia polgári törvénykönyv, a Code Civil) recepciójával állította párhuzamba, és megállapította, hogy nincs olyan követelmény, hogy egy modell alapján született szabályt ugyanúgy kellene értelmezni, mint a modell-normát. Hiszen amennyiben egy törvényhozás egy már létező szabályt vesz át más jogrendszerből, magától értetődik, hogy nem számíthat arra, hogy „saját”

40 Az ítélet meghozatalának időpontjában: az EK-szerződés 177. cikke, jelenleg az EK-szerződés 234. cikke.

41 Lásd a Dzodzi-ítélet 36. pontját.

42 Lásd a Dzodzi-ítélet 37. pontját.

43 Lásd a Dzodzi-ítélet 40. pontját.

44 Lásd a Dzodzi-ítélet 41. pontját.

45 Lásd részletesen: Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: 'The Dzodzi line of cases'. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) 1. old.

46 Lásd: Blutman László: EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 119. old.

47 Lásd a C-231/89. sz., Gmurzynska-Bscher v Oberfinanzdirektion Köln ügyben 1990. november 8-án hozott ítéletet, a C-88/91. sz. Federconsorzi-ügyben 1992. június 25-én hozott ítéletet, a C-73/89. sz. Fournier-ügyben 1992. november 12-én hozott ítéletet, a C-130/95. sz., Giloy v Hauptzollamt Frankfurt am Main-Ost ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletet, a C-28/95. sz. Leur-Bloem-ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletet, a C-7/97. sz. Oscar Bronner-ügyben 1998. november 26-án hozott ítéletet, a C-1/99. sz. Kofisa Italia ügyben 2001. január 11-én hozott ítéletet, a C-267/99. sz. Adam-ügyben 2001. október 11-én hozott ítéletet és a C-43/00. sz., Andersen og Jensen ügyben 2002. január 15-én hozott ítéletet.

48 Lásd a 166/84 sz. Thomasdüngr v Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main ügyben Mancini főtanácsnok által adott vélemény 2. pontját., hivatkozva: Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: 'The Dzodzi line of cases'. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) 24. old.

rendelkezéseit saját államában ugyanúgy fogják értelmezni, mint az eredeti államban⁴⁹.

Tesauro arra is rámutatott, hogy kétséges az előzetes döntés szükségessége: míg az Európai Bíróság arra koncentrál, hogy értelmezése a jövőben legyen szükséges a közösségi jogrend számára, elfelejtkezik arról, hogy az esetleg nem szükséges a nemzeti bíróság döntésének meghozatalához⁵⁰.

Darmon főtanácsnok a Gmurzynska-Bscher ügyben adott véleményében egyenesen úgy fogalmazott, hogy a Dzodzi-elv követése csalóka problémára adott csalóka válasz, hiszen a nemzeti bíróság a kizárólagos fórum az alkalmazni rendelt nemzeti jogszabályok tekintetében⁵¹.

A főtanácsnokok egyhangú elutasító álláspontjának fényében furcsának hat, hogy az Európai Bíróság újra és újra megerősíteni látszik a Dzodzi-elvet, mégha gyakorlata nem is tűnik ebben a kérdésben teljesen egységesnek⁵². Az egyedüli kivételnek számító Kleinwort Benson ügyben hozott 1995. évi előzetes döntésben éppen az ellenkező álláspont látszik felülkerekedni. Ebben az ügyben egy olyan brit törvény⁵³ értelmezésére volt szükség, amelynek célja egyrészt a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló Brüsszeli Egyezmény Egyesült Királyságban történő alkalmazásának megvalósítása és a felségterület egyes részei (Anglia, Wales, Skócia, Észak-Írország) között a joghatóság elosztása volt⁵⁴. A törvény több helyen is átvette a Brüsszeli Egyezmény szabályait, sőt utalt arra is, hogy ezen szabályok értelmére vonatkozóan figyelembe kell venni az Európai Bíróságnak a Brüsszeli Egyezményt értelmező döntéseit⁵⁵. Így az alapügyben eljáró

brit bíróság kérdései a Brüsszeli Egyezmény értelmezésére vonatkoztak, holott az alapügyben a nemzeti jogszabályt kellett alkalmaznia. Az Európai Bíróság válaszában rámutatott arra, hogy az adott ügyben alkalmazandó nemzeti jogszabály semmilyen olyan közvetlen és feltétlen utalást nem tartalmaz a közösségi jogra, amely azt a belső jogban alkalmazandóvá tenné. Pusztán mintának tekinti az Egyezményt, és annak fogalmait részben átveszi⁵⁶. A nemzeti jogszabály is több helyen eltér az Egyezmény szabályaitól, ezért az Európai Bíróság szerint nem helytálló az a feltevés, hogy a nemzeti jogszabály révén a Brüsszeli Egyezmény szabályai alkalmazhatóvá váltak. Miután pedig a tagállami bíróságnak nem közvetlen és feltétlen kötelezettsége az Európai Bíróság Brüsszeli Egyezményre vonatkozó értelmezésének követése, csak annak figyelembevétele, és adott esetben attól el is térhet, a nemzeti bíróság szabadon dönthet arról, hogy a Brüsszeli Egyezményre vonatkozó értelmezést kiterjeszti-e a nemzeti jogszabály alkalmazására is⁵⁷. Ha tehát az Európai Bíróság az adott ügyben előzetes döntést adna, az ellentétes volna feladatával, amely szerint döntései kötelezőek, és nem pusztán tanácsadó jellegűek. Ezért az Európai Bíróság megállapította, hogy nincs hatásköre a kérdés megválaszolására⁵⁸.

Bár az Európai Bíróság a Kleinwort Benson-ítéletben nem utalt korábbi döntéseire, a Dzodzi-elv jegyében született döntésektől való eltérést igazolhatják azok az elhatárolási szempontok, amelyek az 1995-ben született ítéletben a hatáskör hiányát megállapító döntés indokául szolgálnak. Ezen elhatárolási szempontok a következők. Egyrészt a brit jogszabály az Egyezményt

49 Lásd a C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben Tesauro főtanácsnok által adott vélemény 20-22. pontjait.

50 Lásd a C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben Tesauro főtanácsnok által adott vélemény 15. pontját.

51 Lásd a C-231/89 Gmurzynska-Bscher v Oberfinanzdirektion Köln ügyben Darmon főtanácsnok által adott vélemény 10-12. pontjait.

52 A jogirodalomban megfogalmazódott álláspont szerint a Kleinwort Benson ügyben hozott ítélet eredményeként a Dzodzi-elv bonyolult „puzzle”-ként jelenik meg a nemzeti bíróságok számára. Kaleda, Saulius Lukas: Extension of the preliminary rulings procedure outside the scope of Community law: ‘The Dzodzi line of cases’. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-011.htm> (2005.10.12.) Annex 3.

53 Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982

54 Lásd az Európai Bíróság C-346/93. sz. Kleinwort Benson Ltd v City of Glasgow District Council ügyben 1995. március 28-án hozott ítélet (a továbbiakban: Kleinwort Benson ítélet) 8. pontját.

55 Lásd a Kleinwort Benson ítélet 9. pontját.

56 Lásd a Kleinwort Benson ítélet 16. pontját.

57 Lásd a Kleinwort Benson ítélet 17-22. pontjait.

58 Lásd a Kleinwort Benson ítélet 23-25. pontjait.

csak modellnek, mintának tekintette, és nem teljes egészében, feltétel nélkül, és közvetlenül vette át annak rendelkezéseit. Másrészt a brit törvény részben eltért az Egyezmény szövegétől, sőt a rendelkezések egy részénél kifejezetten rendelkezett az eltérésről. Harmadrészt a törvény nem azt írta elő a nemzeti bíróságoknak, hogy a viták eldöntésénél az Európai Bíróság által adott értelmezéssel feltétel nélkül alkalmazzák az Egyezményt, így az Európai Bíróság előzetes döntése nem lenne kötelező, ami az előzetes döntés funkciójával összeegyeztethetetlen⁵⁹. A szakirodalomban megjelent egyes nézetek ugyanakkor kétségeiket fejezték ki abban a tekintetben, hogy ezen elhatároló ismérvek kellően megalapozzák-e a Dzodzi-elvtől történő eltérést. Rámutattak, hogy a Brüsszeli Egyezmény és a brit törvény szövegének eltérésére való hivatkozás azért áll gyenge lábakon, mert a konkrét ügyben azonosak az Egyesült Királyság belső ügyeiben alkalmazandó és az Egyezményben szereplő szabályok. Ezen kívül a nemzeti bíróságok alkotmányos szabadságot élveznek, hogy figyelmen kívül hagyják az Európai Bíróság közösségi jogra vonatkozó értelmezését a nemzeti jog hatókörébe tartozó esetekben⁶⁰.

A Dzodzi-elv tehát a főtanácsnokok egységes elutasító álláspontja ellenére szilárdan tartja magát az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában. Ezért is hat különösen furcsán az, hogy az Ynos-ítéletben a „Bírósághoz előterjesztett észrevételek” között az Európai Bíróság idézte a lett kormány álláspontját a Dzodzi-elv alkalmazhatóságára vonatkozóan⁶¹, saját álláspontjának

kifejtésekor azonban egyáltalán nem reflektált erre a felvetésre. Az olvasóban önkéntelenül felvetődik a kérdés, hogy miért citál az Európai Bíróság egy olyan tagállami véleményt, amelyet utóbb nem cáfol. Hiszen a Bíróság alapokmányának 23. cikk (2) bekezdése alapján benyújtott állásfoglalások semmilyen mértékben nem kötik a luxemburgi testületet, azaz az Európai Bíróság minden következmény nélkül megtehetette volna, hogy a hozzá benyújtott vélemény tartalmát egyszerűen nem veszi fel az ítélet szövegébe.

A lett kormány a Dzodzi-elv szellemében leszögezte, hogy amennyiben valamely nemzeti jogi szabály tartalmában azonos valamely közösségi jogi rendelkezéssel, e két rendelkezést azonosan kell értelmezni függetlenül attól, hogy a tagállam Európai Unióhoz történt csatlakozására ezen állam nemzeti jogszabályainak a közösségi joghoz való közelítését megelőzően vagy azt követően került-e sor⁶². A felvetés megalapozottnak tűnik, hiszen az Európai Bíróság számos korábbi ítéletében megerősítette, hogy a közösségi jogrendszerben érdek fűződik ahhoz, hogy minden közösségi jogi rendelkezést, függetlenül alkalmazhatóságának feltételeitől, egységesen értelmezzenek, hiszen ezáltal kerülhetők el a jövőbeli eltérő interpretációk. Az Ynos-ítélet hallgatása viszont megválaszolatlanul hagyja azt a kérdést, hogy a csatlakozás előtti magyar jogharmonizáció keretében elfogadott jogszabályokat hogyan kell értelmezni a csatlakozás előtt keletkezett, de a taggá válás időpontjában még nem lezárul tényállásokra vonatkozóan.

59 Lásd: Blutman László: EU-jog a tárgyalóteremben. Az előzetes döntéshozatal. Budapest, 2003. 121. old.

60 Weatherill, Stephen – Beaumont, Paul: EU-law. London, 1999. 318. old.

61 Lásd az Ynos-ítélet 33. pontját.

62 Lásd az Ynos-ítélet 33. pontját.